

Seredčania prispeli k porážke fašizmu

Ondrej Urban, Zväz vojakov SR Sered'

Pred 80 rokmi mohli naši dedovia a otcovia v relatívnom pokoji počkať, kým víťazstvo vybojujú iní. Rozhodli sa ukázať svoj antifašistický postoj a prispieť k porážke fašizmu so zbraňou v ruke. Sered' sa už pred Slovenským národným povstaním stala jedným z centier protifašistického odboja na západnom Slovensku. František Kubač a Jakub Obuch tu vydávali ilegálny časopis Hlas dediny. Rádioamatér Ján Gál zabezpečoval vysielacťou Karolovi Bacílkovi spojenie s vedením KSČ v Moskve. Cez Sered' viedla trasa organizácie Obrana národa pre vojenské osoby, ktoré sa chceli dostať do československých zahraničných jednotiek. Pri pobyte v meste im pomáhala Ružena Urbánková s dcérou Martou a do Galanty ich v nákladných vlakoch prevážal jej manžel Ján Urbánek, alebo prechádzali pešo v sprievode Terézie Šípošovej, Jána Fuzeka, Jána Repku i Vlastislava Rambouseka. Od mája 1944 ukrývali Stoklasovci, Škapovci a Rambousekovci až 55 francúzskych vojakov utekajúcich zo zajatia. Tí potom pod velením kapitána Georgesa Barazèra de Lannurien bojovali pod Strečnom. V spolupráci s Ľudmilou Zajícovou z Trnavy a „Bielou pani“ Františkou Hrubíškovou z Bratislavy sa v Seredi do ich prepravy z Maďarska zapojili manželia Rambousekovci, Rudolf Áč, Štefan Štibrányi, Štefan Zavadil a v Šintave Michal Moravec, Július Ragač a Arpád Kaštil. Po obsadení Serede väčšinu z nich na základe udania zatkli a zahynuli v koncentračnom tábore Sachsenhausen. V roku 1994 navštívili Sered' pri príležitosti 50. výročia SNP jeho francúzski účastníci, aby si pri pamätníku v zámockom parku uctili ich pamiatku. 29. augusta 1944 popoludní vyhlásila skupina miestnych antifašistov (Rambousek, Vojtech Stoklas, Chmelár, František Remenár, úradník Bureš a žandársky strážmajster Štefan Kunštek), v mene Revolučného národného výboru mobilizačnú výzvu, na ktorú reagovalo asi 200 mužov. Veliteľ asi 60-člennej vojenskej posádky nadporučík Ladislav Donoval im však odmietol bez písomného rozkazu vydať zbrane a SNP v Seredi skončilo. Napriek tomu ho nemusíme hodnotiť ako presvedčeného prívrženca ľudáckeho režimu. Svoje počínanie na začiatku SNP zdôvodňoval tým, že nebol do príprav SNP zasvätený a plnil rozkaz zabezpečiť pokoj v meste a pripraviť sa na krytie presunu bratislavskej posádky. V septembri 1944 odišiel na Kysuce, kde nadviazal spojenie so sovietskymi výsadbákmi a poskytoval im informácie a zbrane. 31. augusta posilnilo seredskú posádku 139 vojenských akademikov, ale o dva dni ich bez boja odzbrojila úderná skupina SS „Schill“. Do 5. septembra 1944 zostala v meste ženijná čata Hradischko pod velením SS-sturmführera Jochena Polleho, tú potom vystriedala nemecká policajná jednotka. 12. septembra prišlo do Serede 33 príslušníkov SS z Einsatzgruppe H na čele s bratislavskými Nemcami Franzom Knollmayerom a Jozefom Häckelom. Ubytovali sa v kaštieli. Seredskí žandári sa k povstaniu pridali. Hneď po vypuknutí SNP otvorili na rozkaz okresného žandárskeho veliteľstva v Trnave brány pracovného tábora. Asi tridsiati potom pod vedením svojho veliteľa Juraja Országha a veliteľa židovského tábora Jozefa Juraja Matuščina odišli na povstalecké územie. Ďalší Seredčania sa do SNP zapojili s trnavskou vojenskou posádkou, v ktorej viacerí práve vykonávali vojenskú službu. Po obsadení Serede obnovili Nemci činnosť tábora a sústreďovali v ňom nielen Židov, ale aj zajatých povstalcov. Jeden z nich, Dalimír Žarnovický, podľahol 17. decembra 1944 vo veku 21 rokov mučeniu. Je pochovaný na seredskom cintoríne spolu s neznámym 15-ročným partizánom. Koncom septembra sa stal veliteľom tábora SS-hauptsturmführer Alois Brunner. Obnovil masové transporty väzňov do nacistických koncentračných táborov a do konca marca 1945 odsunuli vyše 11 500 osôb. Porážka fašizmu si vyžiadala nemalú cenu. Svoje životy za ňu položili Jozef Bojnanský, Matúš Bulej, Štefan Doboš, Pavel Dudoň, Štefan Dúbrava, Vojtech Koza, Jozef Pecár, Jozef Poláš,

Ján Ridzi, Michal Strapek, Jozef Szücz, Jozef Šemelák, Jozef Štefunko, Vojtech Vajdík a ďalší,
ako ich uvádzajú pamätné tabule v Seredi a Šintave. Česť ich pamiatke!